

Nr 138.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående stat för hantverksskolan i Kristinehamn för blindas m. m.; given Stockholms slott den 30 mars 1915.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att *dels* godkänna det av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet framlagda förslaget till stat för hantverksskolan i Kristinehamn för blindas, att tillämpas från och med år 1916, ävensom de av departementschefen föreslagna villkoren och bestämmelserna för åtnjutande av i sagda stat upptagna avlöningsförmåner för ordinarie befattningshavare;

dels föreskriva, att en var, som med eller efter ingången av år 1916 tillträder ordinarie befattning vid hantverksskolan, skall vara pliktig att underkasta sig ovanberörda villkor och bestämmelser;

dels medgiva, att de i staten för hantverksskolan upptagna ålders-tillägg må utgå från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda ordinarie förslagsanslaget till ålderstillägg;

dels i riksstaten för år 1916 på ordinarie stat upptaga för hantverksskolan i Kristinehamn för blindas ett anslag å 20,000 kronor och därav uppföra 9,000 kronor såsom bestämt anslag till avlöningar och 11,000 kronor såsom reservationsanslag till övriga utgifter för skolverksamheten;

dels godkänna de av föredragande departementschefen angivna grunderna för avlönande av vikarier för lärarpersonalen vid hantverksskolan;

dels ock medgiva, att statsbidrag till vikariers avlönande må utgå från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda ordinarie förslagsanslaget: bidrag till avlönande i vissa fall av vikarier för lärare och lärarinnor vid blindundervisningsanstalterna å Tomtebodas och i Växjö.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. G. WESTMAN.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30
mars 1915.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN.

Departementschefen, statsrådet Westman anförde:

Hantverks-
skolan i
Kristinehamn
för blinda.

I den till innevarande års riksdag avlåtna statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 159, föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående anslag till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda, för denna skola på extra stat för år 1916 beräkna ett belopp av 20,000 kronor. Såsom framgår av det vid statsverkspropositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915, var ärendet då föremål för vederbörande myndigheters prövning. Sedan deras yttranden nu ingått, anhåller jag att ånyo få anmäla ärendet för framställning till riksdagen.

Till en början torde jag då böra förutskicka några kortfattade upplysningar rörande den ifrågavarande skolans tillkomst, organisation och

hittillsvarande verksamhet. Jag följer härvid i huvudsak den framställning, som av folkskolöverstyrelsen lämnats i ett av styrelsen den 20 februari 1915 avgivet, här nedan vidare omförmäلت utlåtande i ärendet.

Hantverksskolans *tillkomst* står i samband med den reglering av blindundervisningen i vårt land, som på grundval av ett utav särskilda kommitterade den 17 december 1880 avgivet förslag genomfördes under förra hälften av 1880-talet. Enligt nämnda kommitterades mening erfordrades för blindundervisningen dels förskolor för den första mera förberedande undervisningen, dels blindinstitut för den egentliga och huvudsakliga teoretiska och praktiska lärokursen, dels ock hantverksskolor för sådana, som blivit blinda först efter den egentliga undervisningsålderns slut.

Samtidigt därmed att, i anledning av kommitterades utredning, förslag framlades för 1883 års riksdag om upprättande av en första förskola för blinda, begärdes ock ett anslag av 7,000 kronor till inrättande av en hantverksskola för äldre blinda. Riksdagen anvisade det begärda anslaget å extra stat för år 1884.

På grund härav föreskrev Kungl. Maj:t genom särskilda nådiga beslut den 29 juni och den 17 juli 1883, att en hantverksskola för blinda skulle inrättas i Kristinehamn och börja sin verksamhet hösten 1884 samt att skolan skulle stå under ledning av en styrelse, bestående av tre utav Kungl. Maj:t förordnade ledamöter. Åt styrelsen uppdrogs dels att, med ledning av vad nyssberörda kommitterade i sitt betänkande föreslagit, uppgöra förslag till stat för anstalten samt till de närmare bestämmelser, som för dess ordnande och förvaltning kunde vara nödiga, dels ock att vidtaga erforderliga förberedande åtgärder för påbörjande av anstaltens verksamhet vid den föreskrivna tiden.

I särskilda underdåniga skrivelser anmälde sedermera styrelsen, att skolan komme att öppnas den 1 september 1884, varjämte redogörelse lämnades för de åtgärder, som av styrelsen vidtagits, ävensom rörande den plan för skolans verksamhet, som uppgjorts. Något förslag till närmare bestämmelser rörande skolan och dess arbete ansåg sig styrelsen icke kunna framlägga, innan någon erfarenhet vunnits rörande de förhållanden, under vilka skolan komme att arbeta. Något reglemente eller annan normerande föreskrift för skolan utfärdades sålunda icke, innan densamma trädde i verksamhet, och har icke heller sedermera kommit till stånd. Skolan har, under styrelsens ledning och med tillgodogörande av de erfarenheter, som under arbetets fortgång vunnits, bedrivit sin verksamhet enligt de riktlinjer, som angåvos i nådigt brev den 17 juli 1883 samt i blindkommitténs betänkande.

Skolans *styrelse* har alltjämt utgjorts av tre utav Kungl. Maj:t förordnade personer, vilka icke åtnjutit något arvode för detta uppdrag. Säsom ledamot av styrelsen har allt ifrån det skolan öppnades verkat handlanden A. G. Hedin, vilken jämväl tjänstgjort säsom kassaförvaltare och styrelsens sekreterare.

Vad *lärarypersonalen* angår har närmaste ledningen av skolans verksamhet utövats av en förste lärare, tillika föreståndare, vilken, utom det att han meddelat undervisning, handhaft de med skolans affärsverksamhet förenade löpande göromålen. Jämte föreståndaren anställdes vid skolans öppnande en lärarinna och en slöjdlärare. I den mån skolans verksamhet vidgats, hava ytterligare lärarkrafter anställt. För närvarande utgöres lärarypersonalen av föreståndaren, en lärarinna, tre arbetslärare samt en timlärare för sångundervisningen. Därjämte äro vid skolan anställda: ett kvinnligt

skrivbiträde, som även sköter försäljningen i skolans butik, en varuexpeditör samt ett biträde vid materialdepoten. All personal är antagen av styrelsen. Föreståndaren äger utbildning för anställning som lärare vid blindskola. Lärarinnan har tidigare tjänstgjort som lärarinna vid enskild blindanstalt och har även kompetens för undervisning i handarbeten. Arbetslärarna äro i olika yrkesgrenar kunniga yrkesmän.

Såsom framgår av det redan anförda, var det från början avsett, att skolan skulle såsom *elever* mottaga sådana personer, vilka först såsom vuxna blivit blinda. I förutnämnda nådiga brev den 17 juli 1883 föreskrevs därför, att skolan vore avsedd för blinda personer över 18 års ålder.

Till eu början mottogos såväl manliga som kvinnliga elever, det övervägande antalet dock manliga. Då det emellertid visade sig förenat med vissa olägenheter att sammanföra elever av båda könen, hava från och med arbetsåret 1905—1906 blott manliga sådana mottagits vid anstalten. Blinda kvinnor erhålla numera kostnadsfri yrkesutbildning i fröken Anna Wikströms skola i Uppsala.

I följande översikt angives för vart och ett av arbetsåren 1884—1914 antalet elever, som åtnjutit undervisning vid skolan, som blivit där intagna och som därifrån avgått efter genomgången kurs.

Arbetsår.	Elever, som åtnjutit undervisning.			Intagna elever.	Elever, som avgått efter genomgången kurs.	Arbetsår.	Elever, som åtnjutit undervisning.			Intagna elever.	Elever, som avgått efter genomgången kurs.
	M.	Kv.	S.a.				M.	Kv.	S.a.		
1884—85	15	3	18	18	1	1899—00	25	2	27	13	9
1885—86	19	4	23	9	8	1900—01	27	—	27	9	11
1886—87	17	3	20	6	13	1901—02	22	—	22	6	9
1887—88	12	5	17	8	4	1902—03	25	3	28	15	6
1888—89	12	10	22	9	7	1903—04	24	4	28	13	6
1889—90	16	10	26	15	7	1904—05	28	6	34	13	17
1890—91	24	6	30	11	13	1905—06	39	—	39	24	13
1891—92	26	3	29	7	12	1906—07	39	—	39	18	14
1892—93	24	4	28	15	8	1907—08	46	—	46	22	21
1893—94	21	4	25	9	11	1908—09	46	—	46	23	19
1894—95	19	6	25	9	12	1909—10	46	—	46	19	16
1895—96	17	4	21	8	13	1910—11	52	—	52	22	15
1896—97	25	4	29	14	11	1911—12	52	—	52	19	21
1897—98	22	3	25	6	5	1912—13	49	—	49	23	16
1898—99	28	4	32	14	17	1913—14	50	—	50	24	18

Av denna översikt framgår, att under skolans första 20 verksamhetsår, då elevantalet höll sig tämligen konstant, detta utgjort i medeltal omkring 25 för år, att under samma period de varje år nyintagna eleverna uppgått till i medeltal 10 och att de under perioden efter avslutad kurs avgångna eleverna varit i medeltal 9 för år. Under 5-årsperioden 1904—1909 voro motsvarande tal 41, 20 och 17, och under den senaste 5-årsperioden, åren 1909—1914, hava i medeltal för år räknat de närvarande eleverna utgjort 50, de nyintagna 21 och de utexaminerade 17, fränsett elever, som genomgått kortare repetitionskurser. Antalet närvarande, nyintagna och utexaminerade

elever är alltså för närvarande ungefär dubbelt större än under skolans första tjugu verksamhetsår.

Till en del beror den ökade frekvensen därav, att, efter Kungl. Maj:ts medgivande, från och med arbetsåret 1904—1905 årligen ett antal elever från blindinstitutet å Tomtebodas växlande mellan 4 och 18 samt i medeltal uppgående till 11, erhållit fortsatt yrkesutbildning i hantverksskolan.

Elevernas medelålder har för de särskilda arbetsåren varit följande.

Arbetsår.	Medelålder, år.	Arbetsår.	Medelålder, år.	Arbetsår.	Medelålder, år.
1884—85	24,9	1894—95	24,2	1904—05	23,2
1885—86	25,2	1895—96	23,2	1905—06	27
1886—87	25,2	1896—97	24,1	1906—07	27
1887—88	27,1	1897—98	25,2	1907—08	26,5
1888—89	24,1	1898—99	27,2	1908—09	23,5
1889—90	23,3	1899—00	27,1	1909—10	25,5
1890—91	24,2	1900—01	25,2	1910—11	27,8
1891—92	26,1	1901—02	24,2	1911—12	29
1892—93	27,1	1902—03	26,6	1912—13	26
1893—94	26,3	1903—04	25,2	1913—14	26,1

Elevernas medelålder har således med en växling mellan 23,2 och 29 år hållit sig tämligen konstant under hela skolans verksamhetstid. Dock synes under den senaste 5-årsperioden en tendens visa sig till medelålderns stegring, vilket förhållande blir än tydligare, om man tager i betraktande, att de på senare åren intagna barnen från Tomteboda avsevärt bidraga att sänka medelåldern. Denna tendens står i samband därmed, att skolan under de senare åren synes i allt större utsträckning hava fått mottaga elever, vilka blivit blinda genom olycksfall. Av de under arbetsåret 1911—1912 närvarande eleverna hörde exempelvis omkring 40 procent till nämnda kategori. Denna omständighet åter har givetvis sin förklaring i industriens ökade utbredning och särskilt i sprängningsolyckornas tillväxt.

Beträffande därefter den i skolan meddelade *undervisningen* angavs från början målet för skolans verksamhet av skolans styrelse vara »att meddela blinda, vilka vid äldre år förlorat synförmågan eller i följd av sjukdom eller annat ööverbanneligt hinder i yngre år icke erhållit för dem lämpad undervisning, undervisning i ett eller flera för dem lämpliga hantverk ävensom i läsning och skrivning av blindskrift för att härigenom öppna en väg för dem till bildning, verksamhet, självförsörjning och oberoende». Kursen har i regel varit treårig, och för kortare tid än två år hava blott i undantagsfall elever mottagits. Emellanåt hava därjämte förutvarande elever vid hantverksskolan eller blindinstitutet mottagits till någon tids repetitionskurs. Skolans arbete plägar pågå omkring 38 veckor årligen.

I överensstämmelse med det angivna programmet för skolans verksamhet har å dess arbetsplan upptagits omväxlande yrkesundervisning och undervisning i läsning, skrivning m. m. Sistnämnda undervisning har omfattat grundläggande övningar i läsning och skrivning av blindskrift, läsning företrädesvis av historisk litteratur, övningar i rättskrivning och uppsatsskrivning, någon övning i materialberäkning och dylikt ävensom sång. Undervisningen i nu nämnda ämnen har under de senare åren upptagit 6 timmar i veckan i var och en av de tre årskurserna. Den mesta tiden har

varit anslagen åt yrkesundervisning och handarbete i övrigt, vartill använts omkring 37 veckotimmar för varje elev. Huvudsakligen övas borstbinderi och korgmakeri med därtill hörande snickeri. Vid sidan härav meddelas även undervisning i bast-, list-, garn-, rotting- och halmarbeten, färgning, materialberedning m. m.

Undervisningen är avgiftsfri för eleverna. Dessa få av egna medel eller genom bidrag från kommuner, föreningar eller enskilda bekosta sina resor till och från skolan samt sin inackordering i hem utom skolan, men medellösa elever hava från och med år 1889 erhållit så kallat utackorderingsbidrag, som till en början utgjorde 100 kronor årligen för varje elev men från och med år 1909 utgått med 150 kronor, ävensom efter slutad kurs utrustningsbidrag bestående av verktyg, modeller, material m. m. till värde av högst 250 kronor för den, som genomgått 3-årig kurs, och lägre belopp för den, som genomgått kortare kurs. Utackorderingspriset utgör för närvarande 1 krona 50 öre för dag, och årskostnaden för inackordering belöper sig till cirka 450 kronor.

Skolan har allt ifrån sin början varit inrymd i samma förhyrda lägenhet, där i mån som dess verksamhet utvidgats allt flera rum tagits i anspråk. Lokalerna kunna anses någorlunda användbara för sitt ändamål men lämna rätt mycket övrigt att önska ur såväl den praktiska lämplighetens som sundhetens synpunkt. Kostnaderna för lokaler för år 1913 utgjorde 2,484 kronor 26 öre.

Vid sidan av själva undervisningsarbetet har skolan av förhållandenas makt föranletts att upptaga och alltmera utveckla en annan verksamhetsgren, nämligen *försäljning av förfärdigade arbeten och arbetsmaterialier*. Såsom redan nämnt, ägnas största delen av elevernas tid vid skolan åt övningar i sådana yrken, vilka lämpa sig för dem och genom vilka de kunna förväntas i framtiden vinna sin bärgring. Framför allt är det korgflätning och borstbinderi, som härvid komma i fråga. De arbeten, som förfärdigas av eleverna och vilka uppgå till avsevärt antal, måste tydligen försälas. Till någon del har man överlämnat försäljningen åt förutvarande elever, vilka på sådant sätt kunna förskaffa sig någon inkomst, men i fråga om den största delen av skolans tillverkning har det visat sig mest inbringande för skolan att själv ombesörja dess försäljning dels i en inom skolans lokaler inrättad försäljningsbod, dels efter rekvisition. Enligt införskaffade uppgifter har inkomsten för försälda arbeten, som under de första åren av skolans verksamhet uppgick till jämförelsevis små belopp — år 1885 1,145 kronor 25 öre, år 1886 1,418 kronor 86 öre, år 1887 1,421 kronor 49 öre, år 1888 1,223 kronor 65 öre och år 1889 1,371 kronor 3 öre — i mån av elevantalets tillväxt alltmer ökats och för de senare åren utgjort ganska avsevärda summor — år 1909 6,638 kronor 17 öre, år 1910 8,565 kronor 55 öre, år 1911 8,462 kronor 56 öre, år 1912 8,462 kronor 99 öre, år 1913 11,493 kronor 66 öre och år 1914 10,003 kronor 38 öre. Priserna å de arbeten, som försälas, beräknas så att åtminstone de använda materialierna bliva betalda samt att arbetet å föremålen ersättes enligt samma grunder, som arbetsgivare på platsen i motsvarande yrkesgrenar tillämpa.

Till de arbeten, som skulle förfärdigas av eleverna, måste skolan givetvis anskaffa lämpliga materialier. Emellertid visade det sig från början, att då de från skolan avgångna eleverna skulle i hemorten eller annorstädes upptaga arbetet inom det inlärdade yrket, det ofta mötte stora svårigheter för dem att erhålla fullgoda materialier till rimliga priser. De vände sig därför till skolan för att av dess förråd få inköpa vad de behövde. Då skolan helt naturligt ansåg sig böra tillmötesgå dylika framställningar, uppstod i samband med skolans försäljning av inom densamma tillverkade arbeten en materialförsäljning, som år för år utvidgats och numera har en ganska be-

tydande omsättning. Under skolans första år uppgick materialförsäljningen blott till jämförelsevis små belopp: år 1885 83 kronor 70 öre, år 1886 590 kronor 95 öre, år 1887 1,527 kronor 59 öre, år 1888 1,738 kronor 2 öre och år 1889 2,707 kronor 8 öre. Försäljningssummorna ökades sedermera rätt hastigt och hava för de senaste åren utgjort följande belopp: år 1909 35,223 kronor 17 öre, år 1910 33,436 kronor 93 öre, år 1911 39,150 kronor 8 öre, år 1912 43,092 kronor 95 öre och år 1913 45,091 kronor 34 öre. Givetvis hava utgifterna för inköp av materialier undergått motsvarande växlingar och ökats i samma mån som försäljningen av elevarbeten och materialier tillväxt. Under det sålunda inköpssumman för materialier år 1885 uppgick till 1,786 kronor 74 öre, år 1886 till 1,769 kronor 11 öre, år 1887 till 2,872 kronor 5 öre, år 1888 till 2,722 kronor 12 öre och år 1889 till 4,825 kronor 14 öre, utgjorde den samma år 1909 34,244 kronor 40 öre, år 1910 38,212 kronor 72 öre, år 1911 45,069 kronor 37 öre, år 1912 48,924 kronor 10 öre och år 1913 48,263 kronor 41 öre.

Nu ifrågavarande materialier, som i regel försäljas endast till blinda hantverkare, lämnas till självkostnadspris. Till bestridande av kostnaderna för materialdepoten har direktionen för blindinstitutet å Tomtebodas från och med år 1904 från sin allmänna donationsfond lämnat hantverksskolan ett understöd av 1,200 kronor årligen.

Av statsmedel hava *anslag till skolan* utgått åren 1884—88 med 7,000 kronor årligen, åren 1889—91 med 9,400 kronor årligen, åren 1892—1908 med 10,000 kronor årligen, år 1909 med 20,000 kronor, år 1910 med 23,000 kronor och åren 1911—1915 med 20,000 kronor årligen.

Höjningen av anslaget för åren 1889 och 1892 avsåg att bereda tillgång till de i det föregående nämnda utackorderingsbidragen å 100 kronor för behövande elev, beräknade först för 24 samt från och med år 1892 för 30 elever årligen. Den för år 1909 vidtagna anslagshöjningen föranleddes därav, att omkostnaderna i sammanhang med elevantalets ökning väsentligen stegrades, att vissa löneförhöjningar till personalen voro behöfliga samt att utackorderingsbidragen ansågos böra höjas till 150 kronor för behövande elev och utgå till 40 elever årligen. Anslagsökningen för år 1910 avsåg täckande av en för nämnda år beräknad brist.

Då skolan kommit att driva en så pass omfattande affärsverksamhet, som nu angivits, är det tydligt, att dess *ekonomiska ställning* blivit i icke ringa grad beroende av fluktuationerna å marknaden: låga inköpspriser å materialier och höga försäljningspriser å tillverkade arbeten hava tydligen medfört vinst å affärsverksamheten och överskott å skolans verksamhet i det hela, vid motsatt förhållande har vinsten minskats och minskat överskott eller underskott uppstått å skolans verksamhet i det hela. Vad beträffar den ekonomiska ställningen under skolans första tjugi verksamhetsår uppstodo till en början besparingar, vilka den tid de voro störst uppgingo till över 15,000 kronor. I den mån som skolans elevantal tillväxte utan att någon ökning av statsanslaget ägde rum, nedgingo besparingarna gradvis. Beträffande de tio senaste åren, 1905—1914, angives i följande översikt behållningen respektive bristen vid varje års utgång.

År.	Behållning (+) eller brist (—). Kronor.	År.	Behållning (+) eller brist (—). Kronor.
1905	+ 7,744,07	1910	+ 11,955,85
1906	+ 6,651,18	1911	+ 14,930,39
1907	— 1,209,38	1912	+ 14,642,46
1908	— 120,52	1913	+ 20,035,56
1909	+ 4,485,25	1914	+ 20,381,31

Av denna översikt framgår, att minskningen av besparingarna fortgick därhän, att de helt försvunno och brist uppstod, men att, sedan i anledning härav statsanslaget till skolan höjts, ställningen väsentligt förbättrats, så att besparingar ånyo kunnat göras, vilka vid 1914 års slut uppgingo till 20,381 kronor 31 öre. Att så stora besparingar nu kunnat uppstå, beror enligt vad från skolan meddelats därpå, att de senaste åren i fråga om såväl inköp som försäljningar varit jämförelsevis gynnsamma. En fullt klar bild av skolans ekonomiska läge lämna emellertid ej räkenskaperna: såsom behållning upptagas nämligen där blott den kontanta behållningen samt efterkravsfordringar vid årets början eller slut men ej inneliggande lager av materialier eller osålda färdiga arbeten eller fordringar i övrigt. Då den tillgång sistnämnda poster representera nu är avsevärt större än vid tioårsperiodens början, har ställningen under nämnda tid förbättrats i större mån än de anförda siffrorna giva vid handen. Inneliggande lagerbehållningen av materialier och färdiga arbeten vid 1914 års slut värderas av skolans föreståndare till omkring 21,000 kronor.

Det lider intet tvivel, att skolan under den gangna tiden, vad angår såväl undervisningsarbetet som försäljningsverksamheten, skötts på ett synnerligen förtjänstfullt sätt och varit till stort gagn för de blinda i vårt land. Vid en efter skolans första tjugu verksamhetsår företagen undersökning utröntes, att av 122 avgångna elever, om vilka upplysning erhållits, 72 fullständigt och 45 delvis kunnat försörja sig, ett resultat, som ju måste betraktas såsom mycket gott, då man betänker, att de allra flesta av ifrågavarande blinda utan den utbildning skolan givit dem skulle varit oförmögna att bidraga till sin försörjning. Det torde ock kunna och böra framhållas, att skolan rent ekonomiskt sett skötts så, att omkostnaderna blivit de minsta möjliga och behållningen den största möjliga. Därigenom har ock den viktiga undervisningsgren, varom fråga är, kunnat ombesörjas med så jämförelsevis ringa kostnader för det allmänna, som här varit fallet.

Innan jag går vidare, torde jag få erinra därom, att jämte det de anslag, som av riksdagen beviljats till ifrågavarande skola, för varje år ställts till skolstyrelsens förfogande, årliga stater pläгат av Kungl. Maj:ts fastställas för skolan. Den för år 1915 gällande staten, fastställd genom nådigt brev den 14 september 1914, är av följande innehåll:

Utgifter:	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Ålderstillägg.		Summa.
			Lön.	Tjänstgöringspenningar.	
Förste läraren, tillika föreståndare	1,750: —	750: —	350: —	150: —	3,000: —
Lärarinnan, tillika ämneslärarinna	1,050: —	450: —	150: —	50: —	1,700: —
1 arbetslärare	1,050: —	450: —	450: —	150: —	2,100: —
1 d:o	1,050: —	450: —	300: —	100: —	1,900: —
1 d:o	1,050: —	450: —	300: —	100: —	1,900: —
					10,600: —
					Transport 10,600: —

	Transport	10,600:—
Timpläraren i sång, för beräknade 44 lektioner		110:—
Biträden vid varuexpeditionen och extra arbetshjälp vid behov, förslagsvis		1,800:—
Butiks- och skrivbiträde, förslagsvis		720:—
Lokal- och magasinshyror samt underhåll, förslagsvis		2,620:—
Städning och eldning av skolans lokaler		300:—
Hyresbidrag m. m. till en av lärarna, för vilken bostad ej finnes tillgänglig i skolan		400:—
Utackorderingsbidrag till beräknade 40 medellösa elever med 150 kronor till en var		6,000:—
Materiell m. m., förslagsvis 51,000 kronor, och utrustningsbidrag till beräknade 13 utgående skolans egna elever, med högst 250 kronor till en var: 3,250 kronor		54,250:—
Fraktavgift för arbetsmateriell till blinda, förslagsvis		1,500:—
Bränsle och lyse		1,700:—
Porton och telefon		400:—
Diverse utgifter		800:—
	Kronor	81,200:—

Inkomster:

Försäljningsmedel	51,000:—
Intressen	500:—
Beräknade bidrag från institutet å Tomtebodas:	
1) till skolans kostnad för anskaffande av materiell åt blinda	1,200:—
2) till beredande av fraktfrihet i de flesta fall för arbetsmateriell, som säljes av skolan till blinda, förslagsvis	1,500:—
	2,700:—
Statsanslag	20,000:—
Av skolans besparade medel	7,000:—
	Kronor 81,200:—

Förslag föreligger nu om skolans uppförande på ordinarie stat. Redan då skolans styrelse år 1912 hos Kungl. Maj:t anhöll om utverkande av anslag till skolan för år 1914, gjorde styrelsen en hemställan i denna riktning. Vid tiden för avlåtandet av 1913 års statsverksproposition var emellertid sistnämnda spörsmål ännu icke närmare utrett. Under hänvisning till en tillämnad senare framställning i ämnet föreslog Kungl. Maj:t i nämnda proposition riksdagen att på ordinarie stat taga det för

skolan erforderliga anslagsbeloppet i beräkning. Då ärendet sedermera, efter det vederbörande myndigheter yttrat sig, ånyo företogs till prövning, fann föredragande departementschefen, i anledning av åtskilliga mot styrelsens förslag gjorda invändningar, det vara mest välbetänkt, att anslag till skolan fortfarande uppfördes på extra stat, och i särskild proposition (nr 163) föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen att till skolan anvisa på extra stat för år 1914 ett belopp av 20,000 kronor. Riksdagen biföll denna framställning, och samma belopp anvisades sedermera, på Kungl. Maj:ts därom i statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag gjorda framställning, på extra stat för år 1915.

I skrivelse den 2 juni 1914 har *skolans styrelse*, i sammanhang därmed att den anhållit om ett anslag till skolan av 20,000 kronor för år 1916, förnyat sin hemställan om skolans uppförande på ordinarie stat. På samma gång har styrelsen upprepat en förut gjord framställning om vidtagande av sådan ändring i nu gällande bestämmelser rörande elevernas inträdesålder, att minimiåldern för intagning i skolan skulle sänkas från nu fastställda 18 år till 14 år.

Till stöd för sin hemställan har styrelsen anfört, att skolan, som öppnades den 1 september 1884, numera varit i verksamhet under en tid av trettio år, att elevantalet under denna tid varit i stigande, att då skolan till stor del hade att räkna med äldre alumner, som genom olyckshändelse i arbetet förlorat sin syn, man även fortfarande på grund av industriens utveckling och arbetets faror kunde motse en ökning i elevantalet och att skolan följaktligen även för framtiden komme att fylla ett verkligt behov.

Den stat, som nu skulle upprättas för skolan, borde enligt styrelsens mening gälla för ett år i sänder. Styrelsen har avgivit förslag till sådan stat för år 1916, slutande på en summa av 82,700 kronor. I det väsentliga överensstämmer detta statförslag, vad utgiftssidan angår, med den för år 1915 fastställda staten, vars innehåll jag nyss återgivit. Skillnaden ligger däri, att ett ålderstillägg å 200 kronor tillkommit, varjämte samtliga ålderstillägg uppförts såsom en särskild post, att å anslaget till »biträden vid varuexpeditionen och extra arbetshjälp vid behov» gjorts en höjning med 400 kronor till 2,200 kronor, att anslaget till »lokal- och magasinshyror samt underhåll» ökats med 880 kronor till 3,500 kronor, att anslaget till »porton och telefon» höjts med 50 kronor till 450 kronor samt att ur posten »diverse utgifter» utbrutits en särskild post »vattenavgift» å 115 kronor 50 öre, varjämte det å rubriken »diverse utgifter» kvarstående beloppet ytterligare minskats med 30 kronor till 654 kronor 50 öre. Å inkomstsidan hava försäljningsmedlen upptagits till 55,000

kronor, varav beräknats 4,000 kronor i vinstmedel; intressemedlen hava upptagits till 700 kronor; blindinstitutets bidrag till beredande av fraktfrihet för arbetsmateriell har, liksom statsanslaget, upptagits med oförändrat belopp; »av skolans besparade medel» har upptagits ett belopp av 5,500 kronor; däremot har det förutvarande bidraget från blindinstitutet till skolans kostnad för anskaffande av materiell åt blinda uteslutits, och har styrelsen i detta avseende anført, att enligt ingånget meddelande detta bidrag från och med år 1916 icke komme att vidare utgå.

I den av styrelsen ingivna framställningen har förutsatts, att de å affärsverksamheten uppkomna besparingarna — för närvarande uppgående till omkring 20,000 kronor — allt framgent skulle såsom rörelsekapital få förvaltas av styrelsen.

Sänkning av minimiåldern för intagning i skolan från 18 till 14 år skulle enligt styrelsens mening medföra, att vissa blinda kunde tidigare komma ut i arbete och försörja sig själva, något som skulle vara till fördel såväl för de blinda som för samhället.

Vid skolstyrelsens skrivelse hava såsom bilagor fogats redogörelser för hantverksskolans verksamhet under tjugouårsperioden 1884—1904 samt under skolåret 1913—1914 ävensom vissa andra handlingar.

På grund av särskilda remisser hava utlåtanden i ärendet avgivits den 20 februari 1915 av folkskolöverstyrelsen och den 13 mars 1915 av statskontoret. Folkskolöverstyrelsen har i ämnet inhämtat yttrande, dagtecknat den 22 oktober 1914, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands län, och i ärendets avgörande inom överstyrelsen har inspektören för blindundervisningen deltagit.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands län har funnit de skäl och synpunkter, vilka av skolstyrelsen åberopats till stöd för ifrågasvarande framställning, synnerligen beaktansvärda och har i överensstämmelse härmed i huvudsak förordat bifall till densamma.

Folkskolöverstyrelsen har hemställt, att proposition måtte avlätas till riksdagen dels om fastställande av stat för skolan i enlighet med av överstyrelsen avgivet förslag, dels om anvisande för skolan av ett ordinarie anslag å 20,000 kronor, dels ock om medgivande därtill, att ålderstillägg till skolans lärarpersonal måtte få utgå från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda ordinarie anslaget till ålderstillägg. I sammanhang därmed har folkskolöverstyrelsen hemställt om utfärdande av föreskrift, att inträde i skolan skall vara medgivet för blinda personer, som fyllt 14 år.

Vad angår frågan om skolans uppförande på ordinarie stat har överstyrelsen till en början anfört följande:

Denna fråga hade först väckts genom en till skolans styrelse av dess lärarpersonal under år 1908 gjord framställning, vari personalen jämväl hemställt om löneförhöjning. I skrivelse den 30 september 1908 rörande skolans anslagsbehov för år 1910 hade styrelsen redogjort för lärarpersonalens berörda framställning men för egen del icke ansett sig för det dåvarande kunna vidtaga annan åtgärd, enär samtliga de förhållanden, som vid denna frågas avgörande borde tillmätas betydelse, icke varit för styrelsen kända samt frågan enligt styrelsens mening ej borde till prövning upptagas annat än i sammanhang med ordnandet av blindundervisningen i dess helhet. Direktionen för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå hade, under åberopande av ett utav institutets rektor avgivet yttrande, förordat lärarpersonalens framställning i vad den avsett skolans överflyttning å ordinarie stat. Föredragande departementschefen hade emellertid vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t funnit sig icke kunna för det dåvarande biträda förslaget, så mycket mindre som tillfyllestgörande utredning angående skolans ställning och behov för en längre tid framåt icke förelegat.

I skrivelse den 13 december 1911 hade lärarpersonalen förnyat sin framställning i ämnet till skolstyrelsen, vilken emellertid dels med hänsyn till den tidpunkt, då framställningen gjorts, dels av liknande skäl som förut anförts ansett sig förhindrad vidtaga åtgärder i anledning av nämnda skrivelse. Då styrelsen år 1912 gjort framställning rörande skolans anslagsbehov för år 1914, hade den upptagit frågan om skolans överförande å ordinarie stat och framlagt förslag därom. Det hade emellertid befunnits riktigast, att denna fråga även då finge anstå, varför anslag för år 1914, liksom sedermera för år 1915, anvisats å extra stat.

Redan den omständigheten, att skolan numera kunde se tillbaka på en trettio-årig tillvaro, varunder dess verksamhet i olika riktningar visat en kraftig utveckling, gjorde det helt naturligt, att frågan om skolans överförande å ordinarie stat nu åter av skolans styrelse bragts å bane. Då förslag härom tidigare avvisats, hade främsta skälet härtill varit, att ärendet förelegat i ett jämförelsevis föga utrett skick och erforderlig utredning icke hunnit åstadkommas inom den vid varje tillfälle nödiga tiden.

Till bemötande av de erinringar beträffande förslaget om skolans överflyttande på ordinarie stat, som vid föregående tillfällen blivit gjorda, anför överstyrelsen:

Även vissa reella betänkligheter mot skolans överflyttande på ordinarie stat hade framkommit. Det hade sålunda ifrågasatts, huruvida skolan skulle vara för framtiden behövlig. Vidare hade beträffande skolans besparade medel uttalats, att dessa borde omedelbarligen inlevereras till statsverket och ej tagas i anspråk för uppehållande av skolans verksamhet. Slutligen hade den tanken framkommit, att den av skolstyrelsen påyrkade sänkningen av minimiåldern för inträde i skolan kunde, därest densamma genomfördes, bliva av betydelse för skolans framtida ställning.

Vad det första av dessa spörsmål anginge syntes det överstyrelsen utan vidare uppenbart, att hantverksskolan, som nu bestått i trettio år och under denna tid haft ett alltjämt stigande lärjungeantal, och detta ehuru kvinnor numera ej mottoges som elever, måste betraktas som ett nödvändigt led i blindundervisningen, och

någon anledning till en förmodan, att så ej även framdeles skulle bliva förhållandet, funnes enligt överstyrelsens mening icke. Antalet inträdessökande hade ingalunda minskats, trots det att numera alla bildbara blindas, födda år 1890 eller senare, erhölet obligatorisk undervisning vid blindinstitutet. Resultatet av 1910 års folkräkning vore visserligen ännu icke bekant i vad det avsåge antalet blindas, men ingenting tydde på någon minskning av antalet blindas inom de åldersgrupper, från vilka hantverksskolan erhölet elever. Såsom redan antytts, torde man med industriens tillväxt snarast kunna förutse en ökning av antalet olycksfall, som medförde blindhet. Skolans behövlighet hade också med styrka framhållits av inspektören för blindundervisningen, som därom bland annat anförde:

»Som bekant kunde visserligen de skolor, som, då dövstumundervisningen omorganiserades, inrättades för överåriga dövstummer, efter en tid indragas såsom obehöfliga, men så kan ej bli fallet med statens enda skola för vuxna blindas, ty under det dövstumhet ej plägar drabba någon efter barnåren, lärers alltjämt ofta komma att inträffa, att även äldre personer genom sjukdomar eller olycksbändelser bli berövade synen eller få den så nedsatt, att de måste erhålla speciell utbildning på något område, där en blind med framgång kan arbeta.

Ett sammansläende av hantverksskolan med blindinstitutet vid en eventuell nybyggnad för det senare vore ingalunda lämpligt, dels emedan vuxna män och barn överhuvud ej böra, om det kan undvikas, föras tillhopa i samma anstalt, dels emedan en hantverksskola för män bäst anordnas som externat och i stad, men en barnskola som internat och på landet.

Det är av vikt även för blindinstitutet att äga trygghet för hantverksskolans fortbestånd. Den har nämligen sedan hösten 1904 fått mottaga äldre gossar från institutet, vilka vid skolan avsluta sin förut påbegynta yrkesutbildning. Jämte den pedagogiska vinst, som denna förflyttning till ett externat medfört, har den också gjort det möjligt att för gossavdelningen i Tomtebodas åtnöja sig med det nuvarande utrymmet, om det än är knäppt. Jag vill erinra om att kommitterade för blindundervisningens ordnande i sitt betänkande av den 17 december 1880 beräknade, att efter den obligatoriska undervisningens införande 2 blindinstitut med vardera 100 lärjungar skulle bli behöfliga, utom hantverksskolor till obestämt antal och 3 förskolor.»

Men även den andra sidan av skolans verksamhet, nämligen förmedlingen av arbetsmaterialier till blindas hantverkare, måste enligt överstyrelsens uppfattning anses för framtiden nödvändig. En oundgänglig förutsättning för att den blinde, sedan han förvärvat yrkesfärdighet, skulle kunna med framgång bedriva sitt yrke och därigenom skaffa sig försörjning vore, att han ägde lätt och billig tillgång till lämpliga arbetsmaterialier. Att på egen hand sätta sig i förbindelse med firmor och förskaffa sådana vore honom knappast möjligt. Och därtill komme, att han i allmänhet vore ytterst beroende av att alltjämt få arbeta med samma slags materialier, som han under sin utbildning vant sig vid. Ett ombyte åstadkomme lätt minskning av hans prestationsförmåga och nedsloge hans mod. Ett nedläggande av materialdepoten i Kristinehamn skulle därför helt visst särskilt för de många från skolan utgångna blindas hantverkare, som nu vore verksamma i landets olika delar, vara ödesdigert och för många av dem minska förmågan av självförsörjning. Nu funnes i landet ytterligare en med statsmedel understödd materialdepot, nämligen den som uppehöles av de blindas förening i Stockholm. Att två sådana depoter funnes, belägna i olika delar av landet, vore emellertid i ett så vidsträckt land som vårt att betrakta som en bestämd fördel och

torde även ur ekonomisk synpunkt vara lämpligt, då fraktkostnaderna därigenom i viss mån minskades.

Det stode alltså för överstyrelsen klart, att hantverksskolan vore och för framtiden komme att förbliva oumbärlig såsom en självständig anstalt och att någon väsentligare förändring i dess organisation och uppgifter för en avsevärd tid framåt ej torde bliva behöfvig. Vid sådant förhållande syntes det ock överstyrelsen tydligt, att skolan borde erhålla den stabilitet, som följde med dess uppförande å ordinarie stat, samt att det skulle vara högeligen obilligt att längre förvägra dess dugliga och pliktrogna lärarpersonal de förmåner i fråga om tryggad rätt till pensionering m. m., som därmed skulle följa. Överstyrelsen ville därför livligt förorda den av skolans styrelse i berörda avseende gjorda framställningen.

Angående det väckta förslaget om sänkning av minimiåldern för inträde i skolan ville överstyrelsen i detta sammanhang allenast frambålla, att även om detta förslag vunne bifall, förändringen icke kunde väntas medföra några betydelsefulla följder för hantverksskolan och dess framtida ställning. Dels vore nämligen de personer, för vilka inträde i skolan skulle möjliggöras genom en sänkning av minimiåldern, helt visst blott ett ringa fåtal, dels skulle följden av sänkningen i huvudsak blott bliva den, att personer, som nu vid en något högre ålder intoges i skolan, ett eller annat år tidigare där vunne inträde. Någon betänklighet i fråga om skolans uppförande å ordinarie stat kunde det nu berörda spörsmålet alltså icke medföra.

Beträffande ny stat för skolan anför överstyrelsen följande:

Då det gällde att uppgöra förslag till den stat, som borde fastställas för skolan, ville överstyrelsen först erinra, att staten givetvis icke borde, såsom av skolstyrelsen föreslagits, gälla allenast för ett år i sänder utan borde bliva sådan, att den kunde tillämpas för någon tid framåt. Därför syntes det önskligt, att den så långt ske kunde bleve likartad med de stater, som gällde för övriga blindanstalter.

Största svårigheten vid statens uppgörande medförde frågan om materialförsäljningens ställning till skolans verksamhet i övrigt. Hittills hade i skolans stat och räkenskaper bruttointkomsten av försäljningen av arbeten och materialier upptagits såsom inkomst jämte statsbidraget och bidrag från blindinstitutet, och såsom utgifter hade uppförts kostnaderna för inköp av materialier vid sidan av hyror, lärararvoden och dylika omkostnader. Det av skolstyrelsen nu framlagda statförslaget vore uppgjort enligt samma grunder. Överstyrelsen kunde dock icke bortse från att denna anordning vore ägnad att medföra stora svårigheter samt att åt den fastställda staten giva en karaktär av tillfällighet och osäkerhet, som icke kunde vara lämplig. Särskilt syntes det betänkligt att i staten uppföra ett fixt belopp för inköp av materialier. Därav skulle kunna förorsakas, att skolan bleve förhindrad att inköpa så stora mängder av materialier, som motsvarade efterfrågan, eller att begagna sig av gynnsamma konjunkturer i fråga om inköp. Det riktiga syntes därför vara, att ifrågakvarande post icke upptoges i staten, varav följde, att också bruttoförsäljningssumman måste avföras från staten. Affärsverksamheten skulle på så sätt avskiljas samt få sin särskilda bokföring, och den fastställda staten skulle blott gälla själva skolverksamheten. På utgiftssidan skulle staten alltså upptaga arvoden till lärare och annan personal, övriga utgifter för verksamhetens bedrivande, såsom hyror, bränsle och lyshållning m. m., ävensom utackorderingsbidrag och utrustningsbidrag till eleverna. Såsom inkomster skulle upptagas dels det tillskott, affärsverksamheten kunde beräknas lämna, dels det bidrag av statsmedel, som därutöver kunde vara erforderligt. Staten skulle på sådant sätt bliva

mera oberoende av de fluktuationer, affärsverksamheten vore underkastad, och å andra sidan skulle ej genom statens fastställande några onödiga och hinderliga band läggas å affärsverksamheten. En fullt genomförd skillnad mellan skolverksambeten och affärsrörelsen vore dock icke möjlig att åstadkomma. Därför skulle till elevernas arbeten, att ersättning tillfördes rörelsen för de materialier, som åtginge till elevernas arbeten, å den andra att rörelsen finge deltaga i kostnaderna för avlöning av personalen, i den mån denna toges i anspråk för affärens skötsel. Intetdera låte sig dock göra utan ökade besvär och, vad anginge bokföring av de för eleverbetena använda materialierna, även ökade kostnader. Det syntes därför vara lämpligast att ordna saken på sätt här föreslagits.

Vad så anginge frågan om de besparade medlens användning torde det vara uppenbart, att skolans affärsverksamhet, liksom varje affär, oundgängligen behövde ett förlagskapital. Och då det, enligt vad överstyrelsen inhämtat, hade visat sig, att för detta ändamål erfordrades, förutom vad som för närvarande funnes nedlagt i inneliggande lager, ungefärligen ett så stort belopp som det, vartill besparingarna nu uppginge, eller omkring 20,000 kronor, syntes frågan enklast kunna lösas på det sätt, att besparingarna finge kvarstå såsom förlagskapital att av skolstyrelsen förvaltas på samma sätt som hittills skett. För att möjliggöra en fullständig överblick av affärsverksamhetens resultat syntes lämpligt, att i räkenskaperna för nämnda verksamhet upptoges icke blott, såsom hittills skett, de vid varje års början och slut befintliga kontanta medlen och efterkravsfordringar, utan ock fordringar i övrigt, lagerbehållning vid samma tidpunkter av materialier och färdiga arbeten ävensom möjligen befintliga skulder.

Då överstyrelsen därefter överginge till behandling av de särskilda utgiftsposter, som skulle upptagas i staten, torde först lärarpersonalens löner böra komma i betraktande.

I de för åren 1914 och 1915 fastställda staterna för skolan hade lärarinnans och de tre arbetslärares löner uppförts med belopp motsvarande dem, som utginge till handarbetslärarinna och arbetslärare vid blindinstitutet å Tomtebodas, med tillgodoräknande för befattningshavarna av den rätt till ålderstillägg å lönen, som skulle tillkommit dem, om skolan varit uppförd å ordinarie stat. Någon förändring härutinnan hade ej av skolstyrelsen föreslagits, och överstyrelsen funne det lämpligt, att nämnda likställighet mellan ifrågakvarande lärarkrafter och motsvarande personal vid Tomtebodaanstalten fortfarande bibehölles.

Den lön, som för sagda båda år fastställes för skolans föreståndare, understeg däremot med 500 kronor den avlöning, rektor vid förskolan för blindas i Växjö enligt för denna skola gällande stat uppbure. Skolstyrelsen hade fäst uppmärksamheten på denna avvikelse men icke framställt något yrkande om ändring. Överstyrelsen funne det dock uppenbart, att nämnda olikhet i lönehänseende innebure en stor orättvisa gent emot hantverksskolans föreståndare. Det torde icke kunna råda något tvivel om att ledningen av hantverksskolan icke blott vore att jämställa med, utan vore väsentligt mera krävande än ledningen av Växjöskolan, särskilt i betraktande därav, att hantverksskolans föreståndare hade att förestå den icke obetydliga affärsverksamheten, som bunde honom året runt och för vars skötande han själv finge avlöna vikarie, då han behövde vila. I blindkommittéens betänkande av år 1880 hade beräknats ett föreståndararvode av blott 300 kronor utöver lärarlönen, men detta uttalande kunde icke vara tillämpligt på nuvarande förhållanden. Hantverksskolan hade ju sedan sin tillkomst utvecklats högst betydligt, och särskilt hade affärsverksamheten fått en då ej

anad omfattning — lärjungeantalet vore fördubblat, och affärsomsättningen vore nu under ett år större än tidigare under tio år. Man förutsatte ej heller vid skolans inrättande annan utbildning hos föreståndaren än yrkesmannens. Numera krävdes dock av honom affärsduglighet och vana att föra pennan. Den nuvarande föreståndaren hade, såsom redan nämnts, blindlärarutbildning liksom rektorn vid blindskolan i Växjö, och då närmare bestämmelser för hantverksskolan komme att utfärdas, torde nämnda kompetens böra stadgas som behörighetsvillkor för föreståndarbefattningen. Överstyrelsen ville därför kraftigt förorda, att hantverksskolans föreståndare bleve i avlöningshänseende likställd med rektor vid förskolan för blinda i Växjö. I samband därmed ville överstyrelsen föreslå, att han liksom nämnda skolas föreståndare erhöle benämningen rektor.

I den nu gällande staten liksom i skolstyrelsens förslag upptoges 400 kronor som ersättning åt en lärare, som ej hade bostad i skolhuset. Då det skulle åstadkomma en olikformighet i staten, om för en lärare skulle uppföras hyresersättning i stället för bostad med värme, torde hyresersättningen kunna i staten sammanslås med posten »hyror och underhåll av lokalerna». I denna post syntes lämpligen också kunna, med ett belopp av 120 kronor, inräknas en av skolstyrelsen särskilt uppförd post »vattenavgift». Posten »hyror och underhåll av lokalerna» skulle på detta sätt komma att uppgå till 4,020 kronor.

Skolstyrelsen hade i sitt statförslag upptagit en post för ålderstillägg. Då emellertid denna post vore underkastad täta växlingar, syntes den, såsom fallet vore beträffande övriga blindskolor, böra stå utanför staten, och ålderstilläggen torde böra utgå från huvudtitelns anslag till ålderstillägg. Enligt det löneförslag, överstyrelsen förordat, skulle ålderstilläggen för år 1916 uppgå till sammanlagt 2,300 kronor.

De arvoden, som utginge till musikundervisningen, till biträden i butiken och magasinerna samt för skrivning och städning torde lämpligen kunna sammanföras under rubriken »avlöning till timlärare, magasinsbiträden m. m.» med ett belopp av 3,330 kronor.

Till bestridande av fraktkostnaderna för levererade arbetsmaterialier uppbure skolan sedan flera år från blindinstitutet å Tomtebodas ett anslag å 1,500 kronor (för år 1914 höjt till 1,800 kronor). Detta anslag hade av skolstyrelsen upptagits bland inkomster och såsom motsvarighet därtill bland utgifter ett lika stort belopp för fraktagifter. Då ifrågavarande anslag utginge från av institutets direktion förvaltade donationsmedel, vilka ej vore statsverkets egendom, samt kunde till sitt belopp av direktionen efter förhållandena ändras och då förvaltningen av anslaget i vart fall av skolstyrelsen redovisades inför nämnda direktion, borde detsamma icke upptagas i skolans av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda stat.

Utgiftsposten porton och telefon torde såsom i de övriga blindskolornas stater kunna föras in under posten »diverse utgifter», vilken dessförutom syntes böra något höjas och torde kunna upptagas med 1,200 kronor.

Mot övriga av skolstyrelsen upptagna utgiftsposter funne överstyrelsen icke skäl till invändning.

Sammanlagda beloppet av de utgifter, som sålunda enligt överstyrelsens mening borde upptagas i staten, uppginge till 28,500 kronor.

Till täckande av ifrågavarande utgifter syntes man i första rummet böra taga i anspråk det tillskott, som kunde påräknas från skolans affärsverksamhet. Ifrågasätts kunde ju visserligen, att staten ordnades så, att samtliga däri upptagna utgifter täcktes genom anslag av statsmedel, under det behållningen av affärsverksamheten inlevererades

till statsverket och i riksstaten upptoges såsom särskild inkomsttitel. Utan att våga något omdöme om vilken anordning ur rent budgetteknisk synpunkt kunde vara den riktigaste hade överstyrelsen den uppfattningen, att då det gällde ett jämförelsevis så ringa belopp, som det här kunde bli va fråga om, den enklaste och mest praktiska utvägen vore att fortfarande såsom hittills direkt från affärsrörelsen tillföra skolverksamheten så stort belopp, som kunde anses skäligt.

Skolstyrelsen hade i sitt statförslag beräknat denna post till sammanlagt 10,200 kronor (»intressemedel» 700 kronor, »vinstmedel» 4,000 kronor och »av skolans besparade medel» 5,500 kronor). Sökte man i skolans hittillsvarande ekonomiska förhållanden hållpunkter för ett bedömande av det tillskott, som kunde påräknas från skolans affärsrörelse, borde först erinras, att då försäljningen av arbetsmaterialier i det hela skedde till självkostnadspriser, behållningen huvudsakligen utgjorde ersättningen för elevernas arbete samt ränteinkomster. Nu hade inkomsten av försälda elevarbeten under de senaste åren varit stadd i rask stegring. Givetvis kunde växlingar i detta hänseende väntas uppstå mellan olika år. Men då anledning icke funnes att för framtiden antaga någon väsentligare minskning av försäljningssummorna, torde man böra hålla sig till de senaste två eller tre åren, 1912, 1913 och 1914; rörande 1914 års numera avslutade räkenskaper hade överstyrelsen införskaffat upplysning. För försälda arbeten och i räntemedel hade influtit under

år 1912	kronor 9,194: 43
» 1913	» 12,421: 26
» 1914	» 11,051: 77

Givetvis hade en del av dessa belopp åtgått till ersättning för de materialier, som förbrukats inom skolan. Huru stor denna del varit, framginge dock, såsom redan blivit antytt, icke av räkenskaperna. Vid beräkande av behållningen å nämnda poster hade man alltså att taga i betraktande, huru mycket av ifrågavarande medel tagits i anspråk för skolans löpande utgifter och huru mycket kunnat tillföras besparingarna (kontanter eller ökning av lagerbehållningens värde).

Av de angivna beloppen hade för skolans löpande utgifter använts följande summor (= skillnaden mellan nämnda utgifter och statsanslaget):

år 1912.....	kronor 5,301: 21
» 1913.....	» 5,086: 09
» 1914.....	» 6,455: 11

Under ifrågavarande år hade den kontanta behållningen, som vid ingången av år 1912 uppgått till 14,930 kronor 39 öre, ökats till 20,381 kronor 31 öre eller med 5,450 kronor 92 öre, varjämte, enligt vad överstyrelsen inhämtat, ineliggande lagerbehållningens värde ökats med mellan 3,000 och 4,000 kronor. I medeltal hade alltså för vart och ett av nämnda tre år till löpande utgifter använts och besparats tillhopa omkring 7,430 kronor förutom vad som åtgått till lagrets ökande eller något över 1,000 kronor. Räkade man på samma sätt med åren 1913 och 1914, bleve motsvarande belopp 8,640 kronor, oavsett lagrets tillväxt. Att med nu angivna tal för ögonen räkna med ett så stort årligt tillskott från affärsrörelsen som skolstyrelsen gjort, eller 10,200 kronor, syntes knappast rådligt. Däremot förefölle det överstyrelsen, som skulle man kunna påräkna ett tillskott av omkring 8,500 kronor årligen, varvid statsens bidrag — oavsett ålderstilläggen, som skulle utgå från annan anslagstitel — skulle kunna hållas vid samma belopp, som utgått under de senaste åren, eller 20,000 kronor.

Givet vore, att den sålunda gjorda beräkningen icke kunde tillmätas någon ovillkorlig giltighet. Särskilt vore det ju möjligt, att nu rådande särskilda förhållanden kunde komma att ogynnsamt inverka på skolans affärsverksamhet. Skulle det emellertid efter några år visa sig, att tillskotten från affären beräknats för stora och att i följd därav rörelsekapitalet minskats, finge man taga i övervägande, huruvida det ordinarie anslaget borde höjas eller ett tillfälligt anslag å extra stat beviljas för rörelsekapitalets ökande. Skulle det åter inträffa, att behållningen å affärsrörelsen bleve större, än vad nu beräknats, och att rörelsekapitalet sålunda efter några år stége till högre belopp, än som för rörelsens behov kunde anses nödigt, kunde ju lämplig del därav avskiljas och antingen inlevereras till statsverket eller reserveras för passande ändamål, exempelvis uppförande av egen byggnad för skolan. Det torde i detta sammanhang kunna erinras, att i övriga blindskolors stater såsom inkomst upptoges elevavgifter, vilkas belopp givetvis vore underkastade växlingar i ungefär samma grad som här ifråga-varande inkomstpost.

Det förslag till stat för hantverksskolan i Kristinehamn, överstyrelsen ansåge sig böra förorda, skulle alltså få följande utseende:

A) *Inkomststat.*

Ordinarie statsanslag	kronor 20,000
Tillskott från skolans affärsverksamhet	» 8,500
<hr/>	
Summa kronor 28,500	

B) *Utgiftsstat.*

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1) Avlöningar:				
Rector, förutom bostad med värme	2,000	1,000	3,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor, av vilka belopp 350 kronor utgöra lön och 150 kronor tjänstgöringspenningar.
1 ämnes- och handarbetslärarinna, förutom bostad med värme	1,050	450	1,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor, efter 10 år med ytterligare 200 kronor och efter 15 år med än ytterligare 200 kronor, av vilka belopp 150 kronor utgöra lön och 50 kronor tjänstgöringspenningar.
1 arbetslärare, d:o d:o	1,050	450	1,500	
2 d:o d:o d:o	2,100	900	3,000	
Säger avlöningar	—	—	9,000	

	Lön.	Tjänst- görings- penningar	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
2) Övriga utgifter:			
Hyror och underhåll av lokaler.....	—	—	4,020
Avlöning till timlärare, magasinbiträden m. m.	—	—	3,330
U tackorderingsbidrag till behövande elever	—	—	6,000
Utrustningsbidrag till avgående elever	—	—	3,250
Värme och lyshållning	—	—	1,700
Diverse utgifter	—	—	1,200
Säger övriga utgifter	—	—	19,500
Summa kronor	—	—	28,500

med rätt för skolstyrelsen beträffande de under 2) här ovan upptagna utgiftsposter att å en post göra någon minskning och å en annan någon ökning, endast utgiftsstaten i dess helhet icke överskredes.

Vad anginge de villkor och bestämmelser, som borde fastställas för åtnjutande av den föreslagna avlöningsstaten, därest denna godkändes, torde desamma böra bliva likartade med dem, som gällde för övriga blindundervisningsanstalter. Särskilt ansåge sig överstyrelsen böra erinra, att nämnda villkor och bestämmelser borde erhålla sådan avfattning, att rätt tillförsäkrades den nuvarande lärarpersonalen att för erhållande av löneförhöjning, ävensom för pension, räkna sig till godo sin tjänstgöring vid skolan under den tid, anslag till denna utgått å extra stat.

Beträffande särskilt lärarpersonalens pensionsförhållanden skulle med fastställandet av ordinarie lönestat för nämnda personal, liksom för lärarpersonalen vid övriga blindundervisningsanstalter, följa rätt till pension såsom för civila tjänst innehavare. Jämlikt föreskrifterna i § 2 mom. 1 av reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa den 21 december 1907 följde med anställning å ordinarie stat för manlig tjänstinnehavare ock skyldighet till delaktighet i sagda kassa samt skyldighet att erlägga de för sådan delaktighet stadgade avgifter. En av arbetslärarna, Karl Johan Johansson, vilken såsom född år 1854 fyllt 60 år, vore dock enligt § 2 mom. 2 c) av nyssnämnda reglemente undantagen från delaktighet i berörda kassa; de övriga lärarna hade, enligt vad skolstyrelsen i sin framställning upplyst, förklarat sig villiga erlägga ifrågakvarande avgifter.

Överstyrelsen tilläte sig i detta sammanhang erinra, att statens skyldighet att bereda personalen vid hantverksskolan ålderdomsförsörjning redan blivit erkänd, i det att riksdagen på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning år 1905 beviljat pension åt dåvarande förste läraren och föreståndaren för skolan S. G. Sikström med 1,200 kronor och åt dåvarande lärarinnan vid skolan S. L. Halldén med 750 kronor årligen.

Innan överstyrelsen lämnade frågan om skolans försättande på ordinarie stat,

ville överstyrelsen framhålla, att därest framställning i sådant syfte hos riksdagen gjordes och vunne dess bifall, åtgärder torde böra vidtagas för anskaffande av reglemente och andra erforderliga bestämmelser för hantverksskolan och dess verksamhet.

Slutligen yttrar sig överstyrelsen om skolstyrelsens förslag rörande sänkning av minimalåldern för intagning i skolan från nu fastställda 18 år till 14 år, och anför överstyrelsen härom följande:

Beträffande detta förslag hade i det föregående redan anförts, att dess genomförande icke kunde antagas medföra några avsevärdare följder med avseende på elevfrekvensen vid skolan eller i andra hänseenden förändra dess ställning. Man hade sålunda att vid denna frågas bedömande taga hänsyn blott till vad som ur synpunkten av de blindas utbildning kunde finnas ändamålsenligast. Nu gällde i fråga om barns intagning i läroanstalt för blindas, att dess skolgång ej finge uppskjutas längre än till det år, under vilket barnet fyllde nio år, samt att för barn, som blivit blint efter sistnämnda tid eller av förekommen anledning icke inom stadgad tid intagits i läroanstalt för blindas, skyldigheten att till undervisning i sådan anstalt inställas fortfarande, till dess barnet fyllde fjorton år. Barn, som började sin skolgång senast det år, under vilket det fyllde nio år, intoges i förskola, barn i en ålder ej överstigande fjorton år, som ej kommit att intagas i förskola, intoges i institutet. Direktionen för institutet hade dock rätt att i särskilda fall bevilja undantag och sålunda intaga elever, som vore över fjorton år, något som också ej sällan förekomme. I institutet borde också lämpligen de överåriga intagas, vilkas intagande i anstalt fördröjts på grund av långvarig sjukdom eller dylikt. Däremot lämpade sig icke institutet med dess skolundervisning och internering för ynglingar över fjorton års ålder, vilka föresynens förlust erhållit fullständig folkskolutbildning. Dylika elever behövde framför allt att så snart ske kunde erhålla en för dem lämpad praktisk sysselsättning, som kunde motverka den tungsinthet, deras lyte vore ägnat att framkalla, och hade därför sin rätta plats i hantverksskolan. Någon som helst anledning att för dem uppskjuta inträdet, till dess de fyllt aderton år, finnes icke; ett sådant uppskov kunde snarare för dem vara skadligt. Erfarenheten hade också visat, att de från blindinstitutet till hantverksskolan överflyttade eleverna, vilka i de allra flesta fall vore i åldern under aderton år, med fördel kunde undervisas i sistnämnda skola.

Överstyrelsen funne således alla skäl tala för att skolstyrelsens framställning vunne bifall och att lägsta åldern för inträde i hantverksskolan bestämdes till fjorton år.

Skulle utrymmet i skolan icke medgiva mottagandet av alla inträdessökande, torde urvalet bland dem böra överlämnas åt skolans styrelse, och någon annan inskränkande bestämmelse i detta avseende syntes icke erforderlig än den, att plats alltid bereddes de elever, som med vederbörligt tillstånd överflyttades från blindinstitutet å Tomtebodan till hantverksskolan.

Statskontoret har i ärendet anført följande:

Efter nu förebragt utredning hade statskontoret ingenting att erinra mot att hantverksskolan i Kristinehamn för blindas uppfördes å ordinarie stat.

Statskontoret delade även folkskolöverstyrelsens åsikt om lämpligheten av att skolan finge såsom rörelsekapital behålla de på dess affärsrörelse uppkomna besparingar; och räkenskaperna för de senaste åren syntes statskontoret giva stöd åt antagandet, att de i överstyrelsens förslagsstat upptagna utgifter skulle kunna täckas av ett statsanslag till hittills vanligt belopp jämte bidrag från avkastningen av årets affärs-

verksamhet utan anlitande av förut uppkomna besparingar, om i enlighet med överstyrelsens förslag ålderstilläggen finge överflyttas till huvudtitelns allmänna ålders-tilläggsanslag (VIII L. 1).

För att undvika att giva staten »en karaktär av tillfällighet och osäkerhet», och särskilt för att icke skolan, genom uppförande i staten av ett fixt belopp för inköp av materialier, skulle hindras att i rätt tid inköpa lämpliga mängder därav, hade folk-skolöverstyrelsen alldeles uteslutit affärsrörelsens utgifter ur staten och å inkomstsidan endast uppfört det tillskott, nämnda rörelse beräknats kunna årligen lämna. Då emellertid bruttostater principiellt vore att föredraga framför stater, i vilka förekomme nettobelopp, som utgjorde skillnaden mellan vissa beräknade inkomst- och utgiftsbelopp, och då ett i stat uppfört anslag till materialier icke behövde betecknas såsom fixt utan fastmera endast förslagsvis beräknas, syntes det statskontoret riktigast, att rörelsens inkomster och utgifter hädanefter som hittills upptoges i staten; och statskontoret ville — med användande av de siffror, som låge till grund för överstyrelsens framställning — föreslå frågans ordnande på sådant sätt, att till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda å ordinarie stat anvisades dels ett bestämt anslag å kronor 9,000: —, avsett till avlöningar i enlighet med överstyrelsens förslag, dels ett reservationsanslag å ..... kronor 11,000: —, avsett att tillsammans med

intressemedel, förslagsvis beräknade till	»	1,000: —
försäljningsmedel, » » »	»	58,500: —

summa kronor 70,500: —

angiva de tillgångar, som motsvarade följande

Utgiftsstat:

Materialier m. m., förslagsvis	kronor 51,000: —
Övriga utgifter (specificerade såsom hos överstyrelsen)	» 19,500: —

Summa kronor 70,500: —

Efter skolans uppförande å ordinarie stat bleve innehavarna av de i avlöningsstaten upptagna tjänster underkastade bestämmelserna i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension. Vid denna lags tillkomst hade för vissa fall införts en övergångsbestämmelse, avsedd att förebygga, att de genom lagen stadgade pensionsavgifter skulle lända till minskning av förut atnjuten avlöning. Ehuru denna övergångsbestämmelse endast hade avseende på tjänster, med vilka — i motsats mot vad som vore förhållandet med tjänsterna vid hantverksskolan i Kristinehamn — redan förut varit förenad rätt till pension, syntes det kunna sättas i fråga, om icke billigheten krävde, att lärarinnan och arbetslärarna, för vilka löneförhöjning icke vore föreslagen men vilka torde vara skyldiga att ingå på den nya staten, befriades från pensionsavgifter, så länge deras avlöning uppginge till samma belopp som före den nya statens trädande i kraft.

Mot vad folkskolöverstyrelsen i här ovan icke berörda hänseenden anført och hemställt hade statskontoret ingenting att erinra.

Såsom jag förut antytt, torde det vara obestriddigt, att den verksamhet, ifrågavarande hantverksskola utövat under den gångna tiden, varit av

Departementschefen.

högt värde för de blindas utbildning. Den undervisning, som skolans elever erhållit, har icke blott åsyftat deras intellektuella och moraliska utveckling. Den har framför allt medfört, att de i allmänhet nått fram till en viss yrkesskicklighet, varigenom de blivit i stånd att sedermera försörja sig själva. Medvetandet om att även de, trots sitt lyte, sålunda haft en uppgift i livet och att de genom fyllandet av denna uppgift kunnat vara till gagn icke blott för sig själva utan även för andra har tydligen varit ägnad att i så måtto verka för dem välgörande, att de lättare kunnat finna sig i sitt öde. Även den del av skolans verksamhet, som bestått i förmedling av arbetsmaterialier till de blindas, sedan de lämnat skolan, har varit av stor betydelse. Och det är uppenbart, att i samma mån som skolan varit av värde för de blindas själva, i samma mån har den ock varit till gagn för samhället.

Men om hantverksskolan sålunda under den gångna tiden fyllt ett verkligt behov, synes den mig, på grund av vad i det föregående anförts, vara i minst lika hög grad behöfelig för framtiden. Under sådana omständigheter kan det enligt min mening icke vara annat än för skolans verksamhet ändamålsenligt, om skolan nu beredes den fastare organisation och den tryggare ställning, som kan vinnas därigenom, att den överflyttas på ordinarie stat.

Vad beträffar den formella anordningen av den stat, som bör fastställas för skolan, ansluter jag mig till folkskolöverstyrelsens uttalande, att staten bör uppställas på sådant sätt, att den kan gälla för någon tid framåt.

Likaledes delar jag överstyrelsens och statskontorets uppfattning rörande lämpligheten av att skolan får såsom rörelsekapital behålla de på affärsverksamheten uppkomna besparingarna.

I fråga om det sätt, på vilket affärsverksamheten bör komma till synes i skolans stat, har folkskolöverstyrelsen på anförda skäl föreslagit, att endast det årliga nettobelopp, som affärsverksamheten kunde beräknas lämna — enligt överstyrelsens beräkning 8,500 kronor — skulle uppföras i staten. Skolans styrelse och statskontoret hava däremot ansett, att bruttobeloppen för såväl inköp som försäljning af materialier skulle jämte intressemedel upptagas i densamma. Överstyrelsens förslag förutsätter, att affärsverksamheten såsom sådan skulle avskiljas från staten, och därav torde även följa, att den bokföring, som hänför sig till affärsverksamheten, komme att bliva fullständigt skild från bokföringen rörande skolans verksamhet i övrigt. Det torde icke kunna nekas, att en sådan anordning skulle i hög grad vara ägnad att medföra reda och överskådlighet inom räkenskaperna, och ur denna synpunkt är överstyrelsens förslag särskilt värt beaktande. Å andra sidan torde någon invändning icke

kunna göras mot statskontorets uttalande, att bruttostater principiellt äro att föredraga framför sådana stater, som upptaga beräknade nettobelopp. För egen del har jag ansett mig i föreliggande fall icke böra avvika från statskontorets mening, helst som, enligt statskontorets förslag, såväl inköps- som försäljningssummorna för materialier samt därjämte intressemedlen skulle upptagas i staten med förslagsvis beräknade belopp. Därigenom skulle ju skolans styrelse fortfarande hava fria händer att vid inköp och försäljning av materialier rätta sig efter förhandenvarande konjunkturer och omständigheter i övrigt. Om staten upprättas på sistnämnda sätt, böra emellertid enligt min mening sådana föreskrifter givas rörande skolans räkenskaper, att affärsverksamheten även i detta fall kommer att så vitt möjligt erhålla sin särskilda bokföring.

Beträffande de belopp, med vilka förenämnda inköps- och försäljningssummor samt intressemedel skulle ingå i staten, kan jag ansluta mig till statskontorets förslag.

Vad staten i övrigt angår, har jag intet att erinra mot de utgiftsposter, som folkskolöverstyrelsen föreslagit, dock att, på sätt överstyrelsen jämväl framhållit, skolans styrelse bör äga rätt att i fråga om de utgiftsposter för skolverksamheten, som icke avse avlöningar, göra någon minskning å en post och någon ökning å en annan, blott utgiftsstaten i sin helhet icke överskrides. Jag erinrar om att ett likartat medgivande lämnats beträffande staterna för blindinstitutet å Tomtebodas och förskolan för blinda i Växjö.

Med avseende på de ordinarie lärarnas avlöning innebär det förslag, jag sålunda finner mig böra förorda, att grundlöner och ålderstillägg åt lärarinnan och de tre arbetslärarna fortfarande skulle bli desamma, som upptagits i de senast fastställda staterna för hantverksskolan. Däremot skulle skolans rektor, vars avlöning för närvarande med 500 kronor understiger avlöningen åt rektorn vid nyssnämnda förskola i Växjö, komma att i avlöningshänseende jämnställas med denne. Den förbättring i löneförhållandena för hantverksskolans rektor, som sålunda föreslagits, finner jag vara icke blott billig utan ock ur skolans synpunkt väl grundad. Det torde nämligen ligga i öppen dag, att ledningen av hantverksskolan måste, särskilt på grund av den med skolan förenade affärsverksamheten, anses väsentligen mera krävande än ledningen av förskolan i Växjö.

I fråga om ålderstilläggen åt den ordinarie lärarpersonalen synes mig billigheten fordra, att de nuvarande lärarna tillförsäkras rätt att för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig till godo sin tjänstgöring vid skolan under den tid, anslag till densamma utgått å extra stat. Likaledes biträder jag folkskolöverstyrelsens mening, att dessa ålderstillägg böra utgå från åttonde huvudtitelns anslag till ålderstillägg.

Folkskolöverstyrelsen har vidare uttalat sig för att den nuvarande lärarpersonalen borde tillerkännas rätt att tillgodoräkna sig sin föregående tjänstgöring vid skolan även i fråga om pension. En dylik rätt torde emellertid, sedan personalen tillträtt den nya staten, tillkomma densamma redan på grund av föreskrift i 17 § av gällande pensionslag. Skulle något härutinnan brista, torde denna angelägenhet få ordnas, när fråga föreligger om vederbörande lärares avgång från befattningen.

Enligt de gjorda beräkningarna skulle för skolans uppehållande fortfarande såsom under de senast förflutna åren erfordras ett statsanslag å 20,000 kronor. Av detta anslag skulle enligt statskontorets förslag det till avlöningar avsedda beloppet, 9,000 kronor, upptagas såsom bestämt anslag och återstående 11,000 kronor såsom reservationsanslag. Mot vad statskontoret härutinnan hemställt har jag intet att erinra.

Statskontoret har ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke lärarinnan och de tre arbetslärarna borde, så länge deras avlöning uppgår till samma belopp som före den nya statens trädande i kraft, vara befriade från erläggande av avgifter för egen pensionering. Då emellertid i pensionslagens övergångsbestämmelser föreskrift meddelats om dylik avgiftsfrihet men enligt nämnda bestämmelser denna avgiftsfrihet tillkommer endast innehavare av sådana tjänster, med vilka rätt till pension redan förut varit förenad, anser jag mig med hänsyn till konsekvenserna av ett beslut i den av statskontoret angivna riktningen icke kunna förorda någon åtgärd i berörda syfte.

I enlighet med vad jag sålunda anført skulle staten för hantverks-skolan i Kristinehamn för blinda få följande utseende:

A) *Inkomststat.*

	Kronor.	Kronor.
1) Ordinarie statsanslag:		
Bestämt anslag: till avlöningar	9,000	
Reservationsanslag: till övriga utgifter för skolverksamheten	11,000	20,000
2) Inkomster av affärsverksamheten:		
Intressemedel, förslagsvis	1,000	
Försäljningsmedel, förslagsvis	58,500	59,500
Summa	—	79,500

B) Utgiftsstat.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1) Avlöningar:				
Rektor, förutom bostad med värme	2,000	1,000	3,000	Efter 5 år kan avlöningen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor, av vilka belopp 350 kronor utgöra lön och 150 kronor tjänstgöringspenningar.
1 ämnes- och handarbetslärarinna, förutom bostad med värme	1,050	450	1,500	Efter 5 år kan avlöningen höjas med 200 kronor, efter 10 år med ytterligare 200 kronor och efter 15 år med än ytterligare 200 kronor, av vilka belopp 150 kronor utgöra lön och 50 kronor tjänstgöringspenningar.
1 arbetslärare, d:o d:o	1,050	450	1,500	
2 d:o d:o d:o	2,100	900	3,000	
Säger avlöningar	—	—	9,000	
2) Övriga utgifter för skolverksamheten:				
Hyror och underhåll av lokalerna	—	—	4,020	
Avlöning till timlärare, magasinbiträden m. m.	—	—	3,330	
Utackorderingsbidrag till behövande elever	—	—	6,000	
Utrustningsbidrag till avgående elever	—	—	3,250	
Värme och lyshållning ..	—	—	1,700	
Diverse utgifter	—	—	1,200	
Säger övriga utgifter för skolverksamheten	—	—	19,500	
3) Materialier m. m., förslagsvis	—	—	51,000	
Summa	—	—	79,500	

ägande skolans styrelse beträffande de under 2) här ovan upptagna utgiftsposter att å en post göra någon minskning och å en annan någon ökning, endast utgiftsstaten i sin helhet icke överskrider.

För åtnjutande av de i förestående stat upptagna avlöningsförmåner för ordinarie befattningshavare torde, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreskrivits beträffande övriga läroanstalter för blindas och i enlighet med vad jag i det föregående rörande vissa punkter anfört, följande villkor och bestämmelser böra stadgas:

a) att innehavare av ordinarie befattning vid hantverksskolan skall vara underkastad ej mindre den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation av blindundervisningen eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, än även skyldighet att, med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning han innehar, förflyttas till annan befattning på blindundervisningsområde;

b) att med ordinarie befattning vid hantverksskolan icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat;

c) att med sådan befattning ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat såsom aktiebolag, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag som helst, så framt ej folkskolöverstyrelsen, uppå därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid skolan, finner uppdraget eller befattningen kunna få mottagas och tillsvidare bibehållas;

d) att tjänstgöringspenningar icke få av befattningshavare uppbäras, under det han åtnjuter tjänstledighet, utan skola för denna tid utgå till den, som uppehåller befattningen; dock att, därest lärare eller lärarinna under högst en månad åtnjuter tjänstledighet på grund av sjukdom och tjänsten därunder uppehålls på det sätt, att annan lärare eller lärarinna, utöver sin fastställda tjänstgöringsskyldighet, utan särskild ersättning går till handa med det biträde, som kan påkallas för undervisningens uppehållande, den tjänstlediga läraren eller lärarinnan under sådan tid äger åtnjuta hela sin avlöning;

e) att den, som av sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger uppbära hela lönen, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning avstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöver sina tjänstgöringspenningar avstå så mycket av lönen, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligt;

f) att avlöning ej må utgå till befattningshavare för tid, varunder han avhållit sig från tjänstgöring utan att hava i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

g) att, därest befattningshavare varder avstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del av hans avlöning, som icke av folkskolöverstyrelsen prövas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej folkskolöverstyrelsen finner skäligt låta honom uppbära något därav;

h) att i fråga om i staten medgiven avlöningsförhöjning efter viss tids fortsatt innehavande av befattning i samma lönegrad tidpunkten

för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehavaren under mera än fyra femtedelar av den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med gott vitsord bestritt sin egen eller, på grund av förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit ledighet för fullgörande av värnplikt,

för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, och

för tredje förhöjningen, där sådan förekommer, efter än ytterligare fem år, på samma villkor,

under iakttagande, vad var och en av omförmälda förhöjningar angår, att den högre avlöningen ej får tillträdas förr än vid början av kalenderåret näst efter det, varunder den stadgade tjänståldern blivit uppnådd;

i) att därvid en var av nuvarande befattningshavare bör tillgodoräknas dels den tid, varunder han eller hon vid annan statens läroanstalt för blinda må hava innehaft motsvarande tjänst eller tjänst, som är förknädd med lika hög avlöning som den tjänst, för vilken ålderstillägg ifrågasättes, dels ock den tid, som före den nya statens trädande i kraft förflutit från tillträdet till befattningen;

k) att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av avlöningsförhöjning, redan uppnått den levnads- och tjänstålder, som berättigar honom till pension, icke må tillträda samma förhöjning;

l) att vid avgång från tjänsten till följd av avskedstagande, entledigande eller dödsfall själva lönen utgår till månadens slut;

m) att i fråga om skyldighet att avgå från tjänsten ävensom i fråga om rätt till pension skall gälla vad i särskild lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension är vid tiden för den nya statens ikraftträdande eller, såvitt angår innehavare av befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgat; samt

n) att den, som tillträder den nya staten, skall vara skyldig underkasta

sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande av eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed.

Därutöver torde böra föreskrivas, att en var, som med eller efter ingången av år 1916 tillträder ordinarie befattning vid hantverksskolan, skall vara pliktig att underkasta sig ovanberörda villkor och bestämmelser.

Jag torde vidare böra i detta sammanhang beröra frågan om avlöande av vikarier för lärarpersonalen vid hantverksskolan. Beträffande övriga läroanstalter för blinda, nämligen institutet och förskolan å Tomtebodas samt förskolan i Växjö, blevo bestämmelser i förevarande avseende meddelade i sammanhang därmed, att nya stater år 1908 fastställdes för anstalterna. Enligt skrivelse den 1 juni 1908, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, punkten 37, godkände nämligen riksdagen följande grunder, som sedermera av Kungl. Maj:t fastställdes enligt särskilda nådiga kungörelser den 13 juni 1908, för avlöande av vikarier för lärarpersonalen vid ifrågakvarande anstalter, nämligen:

att arvodet till vikarie för rektor vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda skall utgå, på sätt Kungl. Maj:t för varje särskilt förordnar;

att arvodet till vikarie för annan av lärarpersonalen vid blindundervisningsanstalterna å Tomteboda och i Växjö skall utgå med ett belopp, motsvarande den kontanta begynnelseavlöningen för den tjänst, som av vikarien uppehålles; samt

att vad som vid lärare beviljad tjänstledighet på grund av sjukdom, utöver de till tjänsten hörande tjänstgöringspenningar, vilka vikarien äger uppbära, eller särskilt bestämd andel av lönen, erfordras, för att arvodet till denne skall uppgå till nyssnämnda belopp, skall utgå av statsmedel.

Samtidigt uppförde riksdagen, för att i enlighet med dessa grunder användas, under åttonde huvudtiteln ett ordinarie förslagsanslag å 1,200 kronor med titel: »Bidrag till avlöande i vissa fall av vikarier för lärare och lärarinnor vid blindundervisningsanstalterna å Tomteboda och i Växjö». Detta anslag kvarstår fortfarande i riksstaten under samma benämning och med oförändrat belopp.

Beträffande vikariearvoden vid hantverksskolan i Kristinehamn torde, i överensstämmelse med vad som gäller för förskolan i Växjö, följande grunder böra fastställas:

att arvodet till vikarie för rektor, lärarinna eller arbetslärare vid hant-

verksskolan skall utgå med ett belopp, motsvarande den kontanta begyn-nelseavlöningen för den tjänst, som av vikarien uppehålles; samt

att vad som vid lärare beviljad tjänstledighet på grund av sjukdom, utöver de till tjänsten hörande tjänstgöringspenningar, vilka vikarien äger uppbära, erfordras för att arvodet till denne skall uppgå till nyssnämnda belopp, skall utgå av statsmedel.

Det statsbidrag, som här erfordras, torde lämpligen kunna bestridas från ovanberörda förslagsanslag å 1,200 kronor till avlönande av vikarier vid anstalterna å Tomtebodas och i Växjö. Någon höjning av detta anslag, som under de senare åren lämnat avsevärda överskott, bör av nu förevarande anledning icke ifrågakomma. Däremot torde anslaget rubrik böra ändras. Då emellertid, efter vad känt är, riksstaten för år 1916 i denna del redan blivit genom beslut av riksdagens kamrar fastställd, synes med nyssberörda ändring böra tills vidare anstå.

Vad slutligen angår frågan om sänkning av minimiåldern för intagning i hantverksskolan biträder jag skolstyrelsens av folkskolöverstyrelsen understödda förslag, att denna minimiålder måtte fastställas till fyllda 14 år, och torde jag framdeles få tillfälle att ånyo anmäla detta ärende för Kungl. Maj:t.

Under förutsättning av bifall till de förslag, jag nu förordat, böra givetvis reglemente för hantverksskolan utfärdas och andra erforderliga bestämmelser meddelas rörande skolans verksamhet.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels godkänna det av mig framlagda förslaget till stat för hantverksskolan i Kristinehamn för blindas, att tillämpas från och med år 1916, ävensom de av mig föreslagna villkoren och bestämmelserna för åtnjutande av i sagda stat upptagna avlöningsförmåner för ordinarie befattningshavare,

dels föreskriva, att en var, som med eller efter in-gången av år 1916 tillträder ordinarie befattnings vid hantverksskolan, skall vara pliktig att underkasta sig ovanberörda villkor och bestämmelser,

dels medgiva, att de i staten för hantverksskolan upptagna ålderstillägg må utgå från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda ordinarie förslagsanslaget till ålderstillägg,

dels i riksstaten för år 1916 på ordinarie stat upptaga för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda ett anslag å 20,000 kronor och därav uppföra 9,000 kronor såsom bestämt anslag till avlöningar och 11,000 kronor såsom reservationsanslag till övriga utgifter för skolverksamheten,

dels godkänna de av mig angivna grunderna för avlönande av vikarier för lärarpersonalen vid hantverksskolan,

dets ock medgiva, att statsbidrag till vikariers avlönande må utgå från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda ordinarie förslagsanslaget: bidrag till avlönande i vissa fall av vikarier för lärare och lärarinnor vid blindundervisningsanstalterna å Tomtebodas och i Växjö.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Axel Hamacher.